

PATVIRTINTA

VšĮ dienos centro „Mes esame“ direktoriaus

2024 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. 1-12-19

APSAUGOS NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE TVARKOS APRAŠAS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Viešosios įstaigos dienos centro „Mes esame“ (toliau — Centras) Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje tvarkos aprašas (toliau — Aprašas), parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje 2011 m. gegužės 26 d. įstatymu Nr. XI-425 (aktualia redakcija), nustato smurto (fizinio, psichologinio, seksualinio, ekonominio, nepriežiūros) prieš asmenį pasekmes asmens fizinei, psichikos, dvasinei, moralinei ar socialinei sveikatai ir raidai, smurto atpažinimo kriterijus, įstaigos darbuotojų veiksmus įtarus, kad asmuo galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, keitimosi asmens duomenimis, susijusiais su smurtu artimoje aplinkoje procedūrą bei smurtą artimoje aplinkoje patyrusiu ar patiriančiu pavojų dėl smurto artimoje aplinkoje asmenų ir susijusių asmenų duomenų rūšis.

2. Aprašo paskirtis – kaip galima anksčiau atpažinti asmenį, kuris galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, ir imtis būtinų veiksmų užkirsti kelią bet kokių smurto apraiškų pasikartojimui.

3. Aprašas taikomas visiems Centro darbuotojams ir socialinių paslaugų gavėjams, kurie gauna informaciją apie asmenis patyrusius smurtą artimoje aplinkoje, arba asmenis, kurie patiria smurto artimoje aplinkoje pavojų.

4. Apraše vadovaujama šiais principais: geriausių asmens interesų prioritetiškumo, konfidencialumo, teisingumo, bendradarbiavimo, dalyvavimo, kompleksiško.

5. Apraše vartojamos sąvokos:

5.1. **artima aplinka** - aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praecityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės, giminystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį;

5.2. **pagalba smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiam asmeniui ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusiam asmeniui** - informacija, konsultacijos ir (ar) paslaugos, teikiamos smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiam asmeniui ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusiam asmeniui, atsižvelgiant į smurto artimoje aplinkoje pobūdį, dėl šio smurto atsiradusius jo poreikius, taip pat ir individualius poreikius;

5.3. **smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo** - asmuo, prieš kurį panaudotas smurtas artimoje aplinkoje, taip pat vaikas, tapęs smurto artimoje aplinkoje liudininku, ir (ar) vaikas, gyvenantis artimoje aplinkoje, kurioje buvo smurtauta;

5.4. **smurtas artimoje aplinkoje** - artimoje aplinkoje veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, turtinę ir (ar) neturtinę žalą;

5.5. **smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantis asmuo** - asmuo, keliantis pagrįstą įtarimą, kad gali panaudoti smurtą artimoje aplinkoje;

5.6. **smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo** - asmuo, prieš kurį, pagrįstai įtariama, gali būti panaudotas smurtas artimoje aplinkoje;

5.7. **specializuota kompleksinė pagalba** - pagalba smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, kurią organizuoja, koordinuoja ir (ar) teikia specializuotos kompleksinės pagalbos centrai, kaip tai nustatyta šio įstatymo 14 straipsnyje;

5.8. **specializuotos kompleksinės pagalbos centras** - Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje arba kitoje Europos ekonominės erdvės valstybėje įsisteigęs viešasis juridinis asmuo ar jo padalinys, kuriam šio įstatymo 16 straipsnyje nustatyta tvarka suteikta teisė teikti specializuotą kompleksinę pagalbą smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims.

II SKYRIUS

SMURTO FORMOS, APRAIŠKOS IR SMURTO ATPAŽINIMO KRITERIJAI

6. Išskiriamos 5 (penkios) smurto prieš asmenį formos:

6.1. **fizinis smurtas** - neteisėtas, tyčinis, prieš asmens valią jo organizmui daromas fizinis poveikis, kuriuo siekiama atimti gyvybę, padaryti žalą sveikatai, atimti laisvę, sukelti bejėgišką būklę fizinį skausmą ar kitokias fizines kančias:

6.1.1. *fizinio smurto apraiškos*: smūgiavimas, daužymas, spardymas, stumdymas; purtymas, žnaibymas, draskymas, kandžiojimas; tampymas už plaukų ar ausų; smaugimas, kankinimas; uždarymas ir/ar laikymas tamsoje; deginimas, plikymas vandeniui, badymas; ginklų ar kitų žalojančių daiktų naudojimas, t. y. tai, kas sukelia asmeniui fizinį skausmą ir jį žaloja; kiti tyčiniai fiziniai veiksmai, sukeliantys asmeniui skausmą, darantys žalą arba keliantys pavojų asmens gyvybei, sveikatai, raidai ar žalą garbei ir orumui. Fizinis smurtas gali būti vienkartinis įvykis arba pasikartojantys, ilgą laiką besitęsiantys veiksmai. Fizinio smurto sukelta fizinė žala gali varijuoti nuo lengvo nubrozdinimo, mėlynių iki kaulų lūžių ar net gyvybei grėsmingų sužalojimų. Dažniausiai fizinis smurtas palieka žymes ant asmens kūno, tačiau neretai apie patirtą traumą galima spręsti iš asmens elgesio ar emocijų;

6.1.2. *fizinio smurto atpažinimo kriterijai*:

6.1.2.1. *fiziniai požymiai*: mėlynės arba kraujosruvos (pavienės ar daugybinės vienoje ar keliose vietose), panašaus dydžio, gali būti įvairių daiktų formų (virvės, diržo ir pan.), suaugusio įkandimo (dantų) žymės; nudeginimai (pavieniai ar daugybiniai), nuplikymai įvairiose (matomose ar (ir) nepastebimose) kūno vietose, neturintys pagrįsto paaiškinimo; nušalimai (sutinusios, paraudusios kojos ar rankos), kuriems nėra pagrįsto paaiškinimo; įdrėskimai, įpjovimai, nubrozdinimai ar randai, kuriems nėra įtikinamo paaiškinimo ar paaiškinimas nepagrįstas; burnos ertmės, pilvo ir krūtinės ertmės sužalojimai (kepenų, blužnies), kai tai nesusiję su medicinine būkle ar nėra patvirtinta sunkia netyčine trauma, įgimtomis priežastimis; stuburo sužalojimo požymiai (slankstelių pažeidimai, kaklo sužalojimas), kaukolės ertmės, kitų kaulų lūžiai (pavieniai ar daugybiniai), kai tai nesusiję su asmens medicinine būkle (pvz.: trapių kaulų sindromu) ar netyčine sunkia trauma, nėra paaiškinimo arba jis nepagrįstas; tinklainės kraujosruvos ar akių sužalojimai, kai tai nesusiję su asmens medicinine būkle ar nėra patvirtinta sunkia netyčine trauma, įgimtomis priežastimis;

6.1.2.2. *emociniai ir elgesio požymiai*: nerimastingumas, baimingumas; tam tikrų asmenų, vietų baimė (pvz.: bijo tam tikrų suaugusiųjų, bijo grįžti namo); savęs nuvertinimas; perdėtas nuolankumas, paklusnumas; agresyvumas (skriaudžia kitus, silpnesnius); nuotaikų kaita, impulsyvios reakcijos (pvz.: greitai įniršta, tranko daiktus ir staiga ima juoktis); prislėgtumas;

padidintas jautrumas aplinkos dirgikliams (pvz.: išsigąsta staigių kito asmens judesių, netikėtų garsų); nemiga (pvz.: negali užmigti, sapnuoja košmarus); valgymo sutrikimai; atsiribojimas (pvz.: nenori ištraukti į bendras Įstaigos ar grupės veiklas, nebendrauja su kitais paslaugų gavėjais, darbuotojais, lieka nuošalyje); probleminis ir (ar) provokuojantis elgesys Centre (grupėje) (pvz., tyčia pažeidinėja taisykles, vagia, vartoja alkoholį); vengiantis elgesys kasdienėje veikloje (pvz., atsisako iki tol mėgtos veiklos); nenoras eiti į darbą, Centrą; vengimas persirengti, oro sąlygas neatitinkančių drabužių nešiojimas (tai gali būti bandymas slėpti mėlynės ar kitus kūno sužalojimus); kiti asmens emocijų ir elgesio pokyčiai;

6.2. psichologinis smurtas (emocinis, verbalinis) - pavojingas, visada sąmoningas, tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiantis jį baimintis, kad dėl tolesnių grasinančiojo veikslių ar neveikimo atsiras tam tikrų neigiamų padarinių:

6.2.1. *psichologinio smurto formas*: nuolatinė kritika, rikšmai ir barniai, veiksmų laisvės varžymas, jausmų ignoravimas, įsitikinimu išjuokimas, melas, manipuliavimas asmeniu, draudimas išeiti į viešumą, trukdymas palaikyti santykius su giminaičiais ir draugais, viešas žeminimas, grasinimas nužudyti, sužaloti ar pagrobtį, palikimas pavojingose vietose, kt.;

6.2.2. *psichologinio smurto apraiškos*: asmens atstūmimas, ignoravimas, įvairiais būdais ir priemonėmis asmeniui demonstruojama, kad jis yra nemylimas ir nepageidaujamas; asmens žeminimas, menkinimas; asmens erzinimas ir šaipymas iš jo; fizinis ir emocinis asmens apleistumas; asmens varymas; asmens terorizavimas ir grasinimas asmeniui; manipuliavimas asmeniu;

6.2.3. *psichologinio smurto atpažinimo kriterijai*:

6.2.3.1. *emociniai ir elgesio požymiai*: perdėtas asmens meilumas, lipšnumas su mažai pažįstamais žmonėmis; pasitikėjimo savimi stoka, nerimastingumas, perdėtas atsargumas; agresyvumas kito asmens ar gyvūno atžvilgiu, sunkumai valdyti stiprias emocijas, jų proveržius atsiribojimas / atsitraukimas nuo tam tikro asmens; baimė, neapykanta tam tikro asmens atžvilgiu; psichosomatiniai skundai (galvos, pilvo skausmai, pykinimas); depresija, uždarumas; save žalojantis elgesys: alkoholio vartojimas, pjaustymasis, suicidiniai bandymai;

6.2.3.2. *psichologinį smurtą prieš asmenį padeda atpažinti psichologiškai smurtaujančio asmens elgesio požymiai*: nepagarbos asmeniui demonstravimas; asmens pravardžiavimas, viešas jo žeminimas; asmens išnaudojimas, asmens įtraukimas į tam tikrų asmenų tarpusavio konfliktus;

6.3. seksualinis smurtas - kėsಿನimasis į asmens seksualinio apsisprendimo laisvę, asmenybės garbę ir orumą. Seksualinis smurtas išryškėja tokiomis formomis kaip vertimas nusirengti, santykiauti prieš asmens valią, žiaurus lytinis santykiavimas, vertimas stebėti ir (ar) kartoti pornografinius veiksmus, kt.:

6.3.1. *seksualinio smurto apraiškos*: seksualiniai santykiai su prasiskverbimu, daiktų kišimas į lytinius organus, asmens glostymas, lietimasis, bučiavimas, masturbavimas siekiant seksualiai pasitenkinti; asmens vertimas glostyti ar masturbuoti tam tikrą asmenį, bučiuoti, čiulpti, kandžioti jo lytinius organus; lytinių organų demonstravimas asmeniui; vertimas ar siūlymas asmeniui nusirenginėti, masturbuoti tam tikro asmens akivaizdoje;

6.3.2. *seksualinio smurto atpažinimo kriterijai*:

6.3.2.1. *fiziniai požymiai*: nėštumas; lytiniu keliu plintančios infekcijos; nepaaiškinamas kraujavimas iš išorinių lytinių organų, makšties; patinimai, skausmas, niežėjimas analinėje ar išorinių lytinių organų srityje; skausmingas šlapinimasis; sunkumai sėdint ar vaikstant; suplėšyti, dėmėti ar kruvini drabužiai; sutrikęs miegas, valgymo sutrikimai;

6.3.2.2. *emociniai ir elgesio požymiai*: nuolatinis savo genitalijų lietimasis, trynimasis; nusirenginėjimas nuogai arba įkyrūs prašymai, kitų nurenginėjimas; savo kūno gėdijimasis / nekeitimas / bjaurėjimasis juo; vengimas nusirengti prie kitų žmonių; susivaržymas, susikaustymas, įtampa judant, žaidžiant, sportuojant; tam tikrų konkrečių vietų baimė, vengimas (pvz.: vonios ar tualetų kambario, tamsių vietų); pernelyg nuolankus, paklusnus elgesys; socialinių kontaktų vengimas, izoliacija; nesidomėjimas iki tol mėgta veikla; artumo, intymumo, fizinio kontakto baimė; dėmesio koncentravimo sunkumai; konkrečių asmenų baimė ar baimė likti vienam su tam tikru asmeniu; depresija, suicidiniai bandymai; agresyvus elgesys; apetito sutrikimai; miego sutrikimai, naktiniai košmarai, baimė eiti miegoti; piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis;

6.4. **nepriežiūra** - nuolatinis šeimos nariui būtinų fizinių, emocinių ir socialinių poreikių netenkinimas ar aplaidus tenkinimas, sukeliantis žalą ar pavojų jo gyvybei, sveikatai, raidai:

6.4.1. *nepriežiūros smurto apraiškos*: fizinis asmens apleistumas: nesirūpinama asmens maistu, apranga, higiena, asmens fizine sveikata, neužtikrinama asmeniui saugi aplinka namuose; emocinis asmens apleistumas: netenkinami asmens psichologiniai poreikiai, ignoravimas, nebendravimas su asmeniu; socialinis apleistumas: nesirūpinama asmens socializacija;

6.4.2. *nepriežiūros atpažinimo kriterijai*: netvarkinga asmens išvaizda, purvini drabužiai, suplyšusi avalynė; asmens apranga neatitinkanti sezono, oro sąlygų; asmens dantys išgedę ir netaisomi, negydomos burnos ertmės ligos; asmuo mieguistas, sunkiai susikaupia, apatiškas; asmuo neturi socialių įgūdžių ar jie nepakankami jo amžiui; asmuo turi žalingų įpročių.

6.5. **ekonominis smurtas** - smurto forma, pasižyminti tam tikra specifika, nes jo padariniai nėra akivaizdūs kitiems visuomenės nariams ir kuri sukuria finansinę priklausomybę:

6.5.1. *ekonominio smurto formos, apraiškos ir atpažinimo kriterijai*: asmeniui neleidžiama dirbti, iš jo atimamas uždarbis; verčiama prašyti pinigų savo ir vaikų reikmėms; neduodama pinigų būtiniausiems dalykams (maistui, medicinos pagalbai, išsilavinimui); prievarta parduoti turtą ar kitais būdais finansiškai išnaudoti asmenį; kontroliuojamas šeimos biudžetas ir vienvaldiškai priimami finansiniai sprendimai, atsisakoma išlaikyti vaikus tiek gyvenant santuokoje, tiek skyrybų atveju (kai vaikai lieka su motina); atsisakoma teikti asmeniui informaciją apie realią turtinę šeimos padėtį; prieš skyrybas turtas užrašomas smurtautojo giminaičiams ar kitiems asmenims; asmuo gali būti verčiamas prieš savo valią pasirašyti dokumentus, patvirtinančius, jog jis atsisako viso santuokoje užgyvento turto ir kt.

III SKYRIUS VEIKSMAI KILUS ĮTARIMUI DĖL GALIMO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE

7. Centro darbuotojai, sužinoję / įtarę apie smurtą artimoje aplinkoje:

7.1. informuoja Centro administraciją (direktorių, direktoriaus pavaduotoją arba direktoriaus padėjėją), kuri savo ruožtu apie smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantį asmenį telefonu informuoja specializuotos kompleksinės pagalbos centrą (tel. numeriai: +370 700 55516, +370 650 95216, +370 618 40044, +370 664 31207), o apie smurtą patyrusį asmenį - specializuotos kompleksinės pagalbos centrą (tel. numeriai: +370 700 55516, +370 650 95216, +370 618 40044, +370 664 31207) ir policiją (tel. numeris 112) bei pateikia būtiniausius kontaktinius šio asmens duomenis (vardą, pavardę, telefono ryšio numerį, elektroninio pašto adresą);

7.2. smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo ar smurtą patyręs asmuo žodžiu ar telefonu informuojamas, kad su juo susisieks specializuotos kompleksinės pagalbos centras ir, jam

sutikus, suteiks pagalbą. Šiam asmeniui pateikiami specializuotos kompleksinės pagalbos (tel. numeriai: +370 700 55516, +370 650 95216, +370 618 40044, +370 664 31207) ir emocinės pagalbos tarnybos telefono ryšio numeriai (Jaunimo linija, tel. nr.+370 800 28888; Pagalbos moterims linija, tel. nr. +370 800 66366; Krizių įveikimo centras, tel. nr. +370 640 51555);

7.3. jeigu smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo ar smurtą patyręs asmuo yra nepilnametis, specializuotam kompleksinės pagalbos centrui perduodami šio nepilnamečio atstovo pagal įstatymą ir jo asmens duomenys (atstovo pagal įstatymą vardas, pavardė, telefono ryšio numeris, elektroninio pašto adresas, nepilnamečio vardas, pavardė).

IV SKVRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

8. Apraše nurodyti asmens duomenys tvarkomi laikantis Reglamento (ES) 2016/679, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo arba nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, teisinės apsaugos įstatymo.

9. Aprašas atnaujinamas (peržiūrimas, keičiamas, papildomas, rengiamas naujas) pasikeitus teisės aktams reglamentuojantiems smurto artimoje aplinkoje prevenciją. Už Aprašo atnaujinimą atsakingas Centro asmens duomenų apsaugos pareigūnas.

10. Visi dokumentai, esantys asmens (darbuotojo, socialinių paslaugų gavėjo) byloje, ir duomenys, susiję su jo asmeniniu gyvenimu, yra konfidencialūs ir naudojami tik tiek, kiek tai būtina asmens teisių ir teisėtų interesų apsaugą įgyvendinančioms institucijoms ir Centro darbuotojams atlikti pavestas funkcijas.

11. Centro darbuotojai su Aprašu supažindinami elektroniniu būdu ir darbuotojų susirinkimo metu.

12. Centro socialinių paslaugų gavėjai su Aprašu supažindinami jiems suprantamu būdu.

13. Aprašas skelbiamas Centro interneto svetainėje <https://mesesame.lt/>
